3. 12. 2003

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

O co jde především

Dne 23.10.2003 Obvodní soud pro Prahu 6 svým rozhodnutím zamítl žalobu čtyřiceti vojáků základní služby, jejímž cílem je, aby soud platil vojákům služné ve výši minimální mzdy. Skupina vojáků se na místě neodvolala, chce se ovšem v zákonem stanovené lhůtě odvolat k Městskému soudu v Praze. V článku přinášíme vysvětelní důvodů vedoucích vojáky k podání takovéto žaloby (součástí článku je i samotný text žaloby).

Jsme skupina 40 vojáků základní služby, kteří nepopírají základní vojenskou službu jako takovou. Na rozdíl od mnoha našich vrstevníků jsme se této povinnosti nevyhnuli a na vojnu jsme nastoupili. Někteří z nás jsou i pro zachování určité formy základní vojenské služby. Považujeme však za nedůstojné podmínky jejího výkonu. Rozhodně však nejde jen o finance, ale i o hrdost na to, co děláme a jak jsme tím, komu sloužíme, morálně oceňováni. Jiných věcí nežli financí se však soudně nedomůžeme. Je nám také jasné, že u obecných soudů nemůžeme vyhrát dříve, nežli se otázka dostane před Ústavní soud. Pokud se tedy obecné soudy samy nerozhodnou věc postoupit Ústavnímu soudu, musíme všechna kola prohrát, abychom se na něj mohli obrátit sami.

Hlavní argumenty naší žaloby a tím i tvrzená protiústavnost výše služného: 1. Nelze uložit povinnosti pouze polovině občanů a neposkytnout jim zároveň alespoň minimální kompenzaci. Je to stejné, jako kdyby stát vyžadoval povinnost platit daně pouze po polovině občanů, protože je to pro něj technicky jednodušší. Armáda opakovaně prohlásila, že v roce 2003 povolá pouze polovinu branců, v roce 2004 dokonce pouze třetinu. Pokud nepatříte mezi vybrané a pro kohokoliv pracujete, včetně státu, náleží Vám alespoň minimální mzda. Pokud však patříte mezi ty, kteří jsou povoláni, stát Vám poskytne 500 – 750 Kč měsíčně. Hmotné požitky nelze odečítat, protože vše co je Vám poskytováno je primárně za tím účelem, abyste byli schopni vůbec sloužit. Mnozí z nás svůj byt mají, civilní oblečení taktéž a o jídlo bychom si mohli opatřovat dle našeho uvážení. Stejně jako při služební cestě jsme odloučeni od domova a náleží nám tedy obdobná práva jako při služební cestě. Jízdné, stravné a ubytování také nikoho nenapadne strhávat zaměstnanci z platu. Část občanů je tak výrazným způsobem znevýhodněna oproti jiným, aniž pro to je racionální důvod. 2. Stát je povinen minimalizovat zásahy do Vašich práv pokud je musí omezit. Každý považuje za účel základní vojenské služby přípravu na obranu státu v případě napadení a zajišťování potřeb ozbrojených sil. Za tím účelem po Vás stát může požadovat určitá plnění. Není však žádný důvod pro to, aby pro Vás základní vojenská služba znamenala zbavení jakýchkoliv příjmů, které potřebujete k „běžnému životu“. Ústavní soud již při posuzování jiného případu řekl, že nelze vyžadovat nepřiměřenou pracovní zátěž vzhledem k úrovni přiznané odměny a náhradě hotových výdajů. Věříme, že 500 – 750 Kč za měsíc práce nepřiměřené je. Především při skutečnosti, že kupříkladu naše pracovní doba v tomto měsíci (říjen 2003) dosahovala až průměru 12,5 hodiny na jeden pracovní den. Stát navíc několikanásobně odměňuje lépe odsouzené osoby, pokud vykonávají práci. 3. Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost. Stát poskytuje vojákovi tak malé prostředky, že mu nestačí k pokrytí základních potřeb. Mnozí slouží daleko od domova a služné jim nestačí ani na zpáteční cestu. MHD pro vojáky zdarma bylo zrušeno a pokud chtějí mít jistotu, že nebudou platit pokutu, musí si platit jízdné v MHD. Mnozí mají vlastní byt, u něhož musí platit nájem a služby. Často je třeba si přikupovat i jídlo, protože kupříkladu při noční směně Vám jídlo nikdo neposkytne a hlad samozřejmě je. Tři páry ponožek poskytnuté armádou také na rok nestačí. Reálné náklady na nezbytné potřeby vojáka jsou tak výrazně vyšší než je jeho služné. Voják je tedy odkázán na dary příbuzných a známých nebo na své předchozí úspory. Tento stav, kdy státu sloužíte, je naprosto nedůstojný. 4. Každý má právo vydělávat si na své životní potřeby prací a pokud toho nemůže nikoliv vlastní vinou dosáhnout, být přiměřeným způsobem hmotně zabezpečen. Ač pro stát pracujeme, životní potřeby nám nikdo

nehradí. Vojáci základní služby jsou navíc vyloučeni z naprosté většiny sociálních dávek, které by mohly jejich složitou situaci pomoci řešit. Stát nás tak opět odkazuje pouze na dary a úspory. Vzhledem k tomu, že považujeme výši služného 500 – 750 Kč ze shora uvedených důvodů za protiústavní, žádáme, aby Ústavní soud toto ustanovení zákona zrušil. Protože není možné, aby nebyla ochráněna Vaše základní práva jen proto, že zákonodárce přijal protiústavní předpis, měl by soud hledat v právním řádu institut, který by bylo možno analogicky použít na danou situaci. Domníváme se, že tímto institutem je minimální mzda, která upravuje nejnižší standard, který komukoliv přísluší za práci v závislém poměru. Soud by měl proto podle našeho názoru rozhodnout, že nám přísluší částka ve výši minimální mzdy.

Žaloba VZS proti Ministerstvu obrany ČR
Žaloba na vyplácení minimální mzdy

Žalobci ve smyslu § 138 o.s.ř. žádají o přiznání osvobození od soudního poplatku, neboť při jejich současném příjmu 500 Kč měsíčně je pro ně velmi výraznou zátěží.

D v o j m o

I.
Žalobci obdrželi v souladu s ustanoveními zákona č. 218/1999 Sb., o rozsahu branné povinnosti a o vojenských správních úřadech (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen branný zákon), povolávací rozkazy, které jim ukládaly dostavit se k vojenskému útvaru 2630 Vyškov dne 1. dubna 2003 (žalobce Mgr. Michal Horuta nastoupil vzhledem k onemocnění 8. dubna 2003). Žalobci tak učinili a nastoupili základní vojenskou službu, přičemž jim byla přiznána k témuž dni hodnost vojína.

Důkazy: výslech žalobců
výslech žalovaného
vojenské knížky žalobců

II.
Dne 15. dubna 2003 obdrželi žalobci služné ve výši 500 Kč podle § 76 zákona č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze, upravené podle nařízení vlády č. 39/2002 Sb., kterým se upravuje výše služného vojáků v základní nebo náhradní službě a vojáků v záloze povolaných na vojenské cvičení.

Důkazy: výslech žalobců
výslech žalovaného

III.
Žalobci se domnívají, že uvedená výše služného je v rozporu s čl. 1, čl. 4 odst. 4, čl. 10 a čl. 26 odst. 3 Listiny základních práv a svobod uveřejněné pod č. 2/1993 Sb. (dále jen Listina).
Základní vojenská služba je jednou ze základních povinností občanů vůči státu. Její ústavní zakotvení vychází z čl. 4 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, který stanoví, že ozbrojené síly jsou doplňovány na základě branné povinnosti, přičemž konkrétní úprava je ponechána zákonu. Čl. 9 odst. 2 písm. c) Listiny pak stanoví právní fikci, že za nucené práce a služby se vojenská služba nebo jiná služba stanovená zákonem namísto povinné vojenské služby nepovažuje. Branný zákon stanoví podmínky za nichž jsou občané povoláváni k výkonu základní vojenské služby. Její průběh a právní podmínky vojáků jsou pak upraveny zákonem č. 220/1999 Sb., o průběhu

základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze.
Podle uvedených předpisů jsou vojáci základní služby omezeni velmi výrazným způsobem na svých základních právech a svobodách. Především se jedná o omezení osobní svobody, svobody pohybu a pobytu, ve vymezených případech svobody náboženského vyznání a svobody sdružovací, práva svobodné volby povolání, práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost.
Účelem základní vojenské služby je především povinnost vojáka zúčastňovat se vojenského zaměstnání, jehož obsahem je vojenský výcvik a plnění služebních úkolů. Plněním služebních úkolů vojáci zabezpečují úkoly ozbrojených sil na základě právních a vojenských předpisů a rozkazů.
Pracovní doba vojáka základní služby není omezena, s výjimkou přestávek na jídlo a odpočinek. Svou povahou se tedy fakticky jedná o výkon práce ve prospěch státu a to v rozsahu větším, něž je tomu u vztahů založených pracovněprávními předpisy (zejména díky neomezené pracovní době).
Podle dosažené hodnosti činí služné vojáka v základní službě, tedy odměna za práci vykonanou pro stát, měsíčně od 500 do 750 Kč. Dále jsou vojákům poskytována naturální plnění spočívající zejména v zajištění stravy, ubytování ve vojenských objektech a poskytnutí vojenské výstroje.
Přes rozsah práce vojáka je tedy odměna za ni ve zcela zjevném nepoměru k odměně poskytované pracovníkům podle pracovněprávních předpisů, nemluvě o odměňování vojáků z povolání. Naturální plnění jsou z velké části dána povahou výkonu vojenské služby, kdy voják často nemůže bydlet mimo vojenský objekt, nemá možnost stravovat se jinde než ve vojenském zařízení a zákonem má dokonce uloženo nosit vojenskou výstroj i ve svém volném čase. Obdobou poskytování takovýchto plnění je vyslání na služební cestu podle pracovněprávních předpisů nebo podle zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů. Pokud zaměstnavatel (ozbrojené síly) vysílají zaměstnance (vojáka) na služební cestu, tedy mimo místo jeho obvyklého zaměstnání, hradí mu náklady na cestu, ubytování a stravné podle příslušných předpisů, aniž se mu však o tuto částku snižovala odměna za vykonanou práci. Většina naturálních plnění poskytovaných vojákovi základní služby spíše pouze umožňuje výkon služby vyžadované zákonem, než že by se jednalo o kompenzaci nedostatečné odměny za práci.
Čl. 1 Listiny stanoví, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. V současné době v souvislosti s reformou ozbrojených sil a přechodem k jejich profesionalizaci dochází k omezování povolávání odvedenců k výkonu základní vojenské služby. Podle vyjádření Ministerstva obrany pro tisk je v roce 2003 povolávána pouze polovina odvedenců (viz např. Vojáci budou odvádět daleko méně branců in MF DNES, 30.12.2002, str. 5). Pravidla výběru toho kdo bude odveden a kdo nebude nejsou nikde stanovena a ve značné míře se jedná o libovůli státního orgánu. Občané, kteří jsou povoláni jsou omezeni na svých základních právech a svobodách, včetně výrazného omezení možnosti získávat finanční prostředky jinak než ze služného. Občané, kteří nejsou povoláni však žádným omezením ani nevýhodám podrobeni nejsou. Pokud vykonávají práci v závislém poměru vůči soukromým osobám nebo státu, přísluší jim odměna alespoň ve výši minimální mzdy. K omezení práv a svobod tak dochází pouze u jedné skupiny občanů, aniž by jim byly poskytnuty za tuto újmu jakékoliv kompenzace, přičemž tento stav není právně ani racionálně odůvodněn a je tak porušován princip rovnosti v právech.
Čl. 4 odst. 4 Listiny stanoví, že při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Jedná se mimo jiné o vyjádření principu proporcionality v zásazích do základních práv a svobod. Byť Listina podle čl. 9 odst. 2 připouští, aby po občanech bylo v určitých případech vyžadováno vykonávání prací ve prospěch státu, mělo by se tak dít pouze v nezbytném rozsahu a při šetření dalších práv a svobod. Ve stanovisku pléna Ústavního soudu uveřejněném ve svazku č. 9, stanovisku s. 471 Sb. n. u. ÚS šlo o posuzování jiné výjimky ze zákazu nucené práce. Jednalo se o případ ustanovení advokáta obhájcem na základě rozhodnutí soudu a jeho nároku na odměnu za právní zastupování. V tomto stanovisku Ústavní soud mimo jiné uvedl: Čl. 9 odst. 2 Listiny představuje nástroj ochrany celé řady, svou povahou velmi rozdílných, hodnot (například nástroj ochrany národní obrany, odstraňování důsledků živelních pohrom, nehod, ochrany života, zdraví nebo majetku). Lze si představit situace podle čl. 9 odst. 2 Listiny, ve kterých by k

poskytnutí žádné náhrady nedošlo (například při odstraňování důsledků živelních pohrom). Kritériem, jímž by se měl zákonodárce při stanovování náhrad za jednání podle čl. 9 odst. 2 Listiny řídit, není tudíž princip ekvivalence, nýbrž princip proporcionality… z hlediska ústavního je tudíž rozhodné, zdali tento rozpor se dotýká čl. 9 odst. 2 písm. d) Listiny základních práv a svobod intenzitou narušující princip proporcionality, tj. způsobem spojujícím nepřiměřenou pracovní zátěž k úrovni přiznané odměny a náhrady hotových výdajů. K principu proporcionality, na který se v citovaném stanovisku Ústavní soud odvolává, se vyjádřil ve svém nálezu publikovaném pod č. 214/1994 Sb., kdy mimo jiné judikoval: Lze tudíž konstatovat, že v případě závěru o opodstatněnosti priority jednoho před druhým ze dvou v kolizi stojících základních práv je nutnou podmínkou konečného rozhodnutí rovněž využití všech možností minimalizace zásahu do jednoho z nich. Tento závěr lze odvodit i z ustanovení čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, a sice v tom smyslu, že základních práv a svobod musí být šetřeno nejenom při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod, nýbrž analogicky rovněž v případě jejich omezení v důsledku jejich vzájemné kolize. … Při závažném zásahu do práva bylo tudíž povinností zákonodárce hledat rovněž možnosti minimalizace takového zásahu a zakotvit tomu odpovídající nástroje. Obdobně je třeba nepochybně postupovat i při střetu ústavní povinnosti a ústavních práv a svobod. Zákonodárce však principu proporcionality nešetřil a pracovní zátěž je zjevně nepřiměřená úrovni přiznané odměny. Tato odměna za práci je dokonce minimálně čtyřikrát nižší než je úroveň odměny za práci vykonávanou osobami odsouzenými k trestu odnětí svobody a to po zaplacení daní, dávek zdravotního a sociálního pojištění i poplatků za věznění a za předpokladu, že vězeň vykonává práce ke kterým není třeba výučního listu a nebere žádné příplatky, například za práci přes čas. Pracovní povinnost vězně je součástí trestu za spáchaný trestný čin, zatímco vojáci základní vojenskou službu vykonávají z rozhodnutí státu, aniž by spáchali cokoliv protiprávního.
Čl. 10 Listiny stanoví, že každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost. Výše služného vojákům nezaručuje zabezpečení minimálního standardu důstojnosti. Pro část žalobců znamená cesta k jejich rodině a nazpět k útvaru i celé služné. Pokud budou žalobci převeleni do města, kde budou odkázáni na městskou hromadnou dopravu, budou nuceni vynaložit většinu svého služného na zakoupení jízdenek, protože vojákům v této oblasti nejsou poskytovány žádné úlevy. Žalobci tak musí hradit náklady, které lze ztěží označit jinak, než jako základní ze svých úspor nebo z darů svých blízkých. Takovou situaci, kdy je voják díky tomu, že je povinen vykonávat povinnost vůči státu, odkázán na dary, úspory nebo obdobné příjmy, lze ztěží označit za souladnou s ústavním principem zachování lidské důstojnosti.
Čl. 26 odst. 3 Listiny zajišťuje každému právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací, přičemž občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje; podmínky pak stanoví zákon. Byť vojáci vykonávají práci pro stát, prostředky na jejich životní potřeby jim stát neposkytuje. Těžko lze předpokládat, že vojáky se stávají pouze osoby, které doposud bydlí pouze u rodičů a nemají téměř žádné životní náklady. Část žalobců má vlastní byt, žije s partnerem či manželem, má své závazky. Výkon základní vojenské služby a odměna za ni je však odkazuje maximálně na dávky státní sociální podpory, popřípadě jim stát neposkytuje řešení žádné. Stát tak nutí vojáky pracovat, aniž by tím získávali prostředky pro své životní potřeby, ani je v dostatečné míře jinak hmotně nezabezpečuje.

IV.
Protože se žalobci na základě shora uvedených argumentů domnívají, že výše služného je v rozporu s Listinou, žádají, aby jim za jejich práci byla vyplácena částka ve výši minimální mzdy podle zvláštních právních předpisů.
Minimální mzda určuje nejnižší přijatelnou odměnu za vykonávanou práci v závislém poměru pro soukromé osoby, stejně jako pro stát. Vzhledem k tomu, že žalobci pro žalovaného vykonávají práci v závislém poměru, domnívají se, že by měla být ustanovení o minimální mzdě užita per analogiam pro odměnu za výkon základní vojenské služby.

Žalobci si uvědomují, že základní vojenská služba je službou vlasti a nelze tedy požadovat ekvivalentní odměnu za tuto práci (např. plat jako mají za stejnou práci vojáci z povolání po odsloužení 3 měsíců náhradní vojenské služby nebo plnou náhradu svých příjmů před nastoupením základní vojenské služby, jako je tomu u jiných služeb pro stát – např. svědečné). Nicméně jak rozhodl ve shora citovaném případu Ústavní soud, stát by neměl využívat občanů způsobem spojujícím nepřiměřenou pracovní zátěž k úrovni přiznané odměny. S institutem minimální mzdy počítá i zákon č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze, kdy v § 52 odst. 2 stanoví, že horní hranice výše náhrady škody způsobené z nedbalosti a při nesplnění povinnosti k odvrácení škody nesmí přesáhnout u jednotlivého vojáka čtyřapůlnásobek minimální mzdy. Pokud tedy stát klade i stejnou míru odpovědnosti na vojáka jako na zaměstnance s minimální mzdou, měl by jej minimálně ve stejné výši odměňovat.

Na základě shora uvedeného navrhují žalobci vydání následujícího rozsudku:
Žalovaný je povinen platit žalobcům částku ve výši minimální mzdy za každý měsíc služby v ozbrojených silách v rámci výkonu základní, popř. náhradní, vojenské služby, počínaje dubnem 2003, sníženou o vyplacenou výši služného v daném měsíci.

Vzhledem k tomu, že zákon, jehož má být při rozhodování použito je v rozporu s ústavním zákonem, navrhují žalobci, aby soud nejprve vydal toto usnesení:
Podle § 109 odst. 1 písm. c) o.s.ř. přerušuje soud řízení a podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky a podle § 64 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, předkládá návrh Ústavnímu soudu na zrušení § 76 zákona č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze, pro rozpor s čl. 1, čl. 4 odst. 4, čl. 10 a čl. 26 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Ve Vyškově dne

Mgr. Petr Mikeš

(pozn. red. Dne 23.10.2003 Obvodní soud pro Prahu 6 svým rozhodnutím zamítl výše uvedenou žalobu čtyřiceti vojáků základní služby. Skupina vojáků se na místě neodvolala, chce se ovšem v zákonem stanovené lhůtě odvolat k městskému soudu.)

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- DEAL MONITOR
- Český institut informatiky, robotiky a kybernetiky (CIIRC ČVUT) a Národní centrum umělé inteligence (NCUI) uspořádali 7. října 2026 diskuzní workshop „Možnosti a limity používání AI v právních procesech“
- DEAL MONITOR
- Komora má být pro advokáty, ne jejich vrchností
- Když má komora sílu jednoho slona, stát má sílu deseti tisíc slonů
- DEAL MONITOR

- Dvacet let vlastní cestou. Arthur Braun o svobodě, číslech a lidském elementu advokacie
- DEAL MONITOR
- DEAL MONITOR
- DEAL MONITOR
- Tři dekády v advokacii a otevřený pohled na to, co profesi i justici nejvíc škodí